

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “บ้านหนองมะค่า”

ศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านหนองมะค่า

ต.หนองตาเต้ม อ.ปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์

ข้อมูลทั่วไป

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี และตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลศิลาโลย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเขาจ้าว อำเภอปราณบุรี

เนื้อที่

มีพื้นที่ทั้งหมด 160.91 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 100,569 ไร่

ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นพื้นที่ราบ ลาดเชิงเขามาทางทิศตะวันออก พื้นที่สลับภูเขา เช่น เขาเขียว เขาหินเทิน เขาจำปา มีแม่น้ำปราณบุรีไหลผ่านทางตะวันออกเฉียงเหนือ มีแหล่งน้ำสำคัญ คือ เขื่อนปราณบุรี โดยมีคลองส่งน้ำ ชลประทานผ่าน

อาชีพ

ด้านปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อ สุกร ปลา กุ้ง และสัตว์อื่นๆ ด้านเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสมในการทำการเกษตร เช่น สับปะรด อ้อย มะม่วง ขนุน และข้าว เป็นต้น

“หนองมะค่า”

ในอดีต ผืนดินผืนนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ แหล่งน้ำ สัตว์ป่าและพืชพันธุ์ธรรมชาติ ด้วยพระอยุติดเนوا เทือกเขาตะนาวศรี โดยเฉพาะ “แม่น้ำมะค่า” ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะความอุดมสมบูรณ์ของผืนดินแห่งนี้จึงมีผู้คน จากหลายพื้นที่ เช่น จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรีฯ ลฯ เดินทางเข้ามาใช้ประโยชน์ จากที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการหาของป่า ล่าสัตว์ เผาถ่านและทำไร่ ทั้งแบบขั้นครัวและตั้งถิ่นฐานถาวร จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านที่มาอาศัยว่า “บ้านหนองมะค่า” ตามสภาพพื้นที่ที่มีหนองน้ำขนาดใหญ่และมีต้นมะค่าอยู่เป็น จำนวนมาก

ต้นเหตุแห่งปัญญา : กำเนิดความยากจน

บ้านหนองมะค่า เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กมีประชากรเพียง 118 คน เรือน 572 คน เดิมเป็นส่วนหนึ่งของ หมู่ที่ 3 บ้านหนองตาเมือง ตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่ได้แยกตัวออกมาตั้งเป็นหมู่ที่ 10 บ้านหนองมะค่า เมื่อปี 2539 โดยมีนายอำนวย สุตกระแสร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน

ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่ของหนองมะค่าเป็นที่ราบโกลลูกเขา มีทรัพยากรป่าไม้กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน และก็มีความ เจริญเข้ามาตามกาลเวลาด้วย ที่นี่มีอ่างเก็บน้ำพร้อมคลองชลประทาน จำนวน 2 แห่ง แต่ถึงแม้จะมีอ่างเก็บน้ำและ

ระบบชลประทานที่เพียงพอต่อการเพาะปลูก แต่ประชาชนส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 80 กลับประกอบอาชีพรับจ้างทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม มีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น ที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการปศุสัตว์ โดยมีผลผลิตที่สำคัญ ได้แก่ สับปะรด มะม่วง สุกร เป็นต้น

ในอดีต ชาวบ้านหนอนมีรายได้ต่อครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ จากการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน หรือ ปัจจุบัน พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของบ้านหนอนมีรายได้เพียง 50,000 - 80,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี และมีหนี้สินในครัวเรือนจำนวนมาก โดยสาเหตุของการเกิดหนี้สินมาจากการประกอบอาชีพ

อาชีพรับจ้าง เป็นอาชีพที่ทำให้ชาวบ้านหนอนมีรายได้ไม่แน่นอนเนื่องจากในแต่ละเดือนมีรายรับเข้ามาเพียง 1-2 ครั้ง แต่ในขณะที่รายจ่ายนั้นเกิดขึ้นในทุกวัน ซึ่งขาดการบริหารจัดการที่ดี ทำให้รายได้ที่เข้ามาไม่เพียงพอ กับรายจ่ายที่ต้องจ่ายออกไป ทั้งยังขาดหลักประกันในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ จึงต้องหันไปพึ่งพาแหล่งทุนนอกระบบ หรือ ที่รู้จักกันดีในนามของ

“เงินกู้นอกระบบ” ขณะที่อาชีพเกษตรกรรม เป็นการปลูกเพื่อตอบสนองตลาด มีการใช้สารเคมีจำนวนมากในกระบวนการผลิต ส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับต้นทุนที่สูง ขณะที่ราคาผลผลิตกลับไม่แน่นอน เกษตรกรหลายรายขาดทุนอย่างหนัก ต้องไปพึ่งพาเงินกู้ทั้งในและนอกระบบเข่นเดียว กัน

เมื่อรายได้ ที่เข้ามาไม่แน่นอน ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและการลงทุนประกอบอาชีพ จึงต้องมองหาแหล่งเงินทุนที่จะสามารถนำเงินมาใช้จ่ายและลงทุนในการประกอบอาชีพ เกษตรกรที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองยังพอมีทางออกโดยการเอาที่ดินทำกินไปค้ำประกันเพื่อกู้เงินจากสถาบันการเงินอื่นๆ ได้ แต่กลุ่มผู้ประกอบอาชีพรับจ้างที่มีรายได้จากการรับจ้างรายวันไม่มีหลักประกันใดๆ ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ จึงเหลือทางออกสุดท้ายคือ เงินกู้นอกระบบ จากนายทุนที่อยู่ภายนอกชุมชน

“เงินกู้นอกระบบ” เป็นแหล่งเงินทุนที่เข้าถึงง่าย ได้เงินเร็ว แต่ผู้กู้ต้องแพชญ์กับดอกเบี้ยที่ไม่เป็นธรรมรายได้ที่มี จึงหมดไปกับการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและจัดหากาดจัยการผลิต ก่อให้เกิดวงจร “ทำงาน ได้เงิน จ่ายดอกไม้พอยใช้ กู้ใหม่” ได้ท้ายที่สุดจึงเกิดปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่พอกพูนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบ้านหนอนมีมากในทุกๆ ด้าน “ยิ่งหนี้สินพอกพูน คุณภาพชีวิตยิ่งต่ำลง”

“หนองมะค่าโมเดล” เปลี่ยนความยากจนเป็นความอยู่ดีกินดี

สภาพปัจจุบัน ที่ก่อตัวขึ้นและถูกสะสมโดยไม่ได้รับการแก้ไขมาเป็นเวลานาน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ในชุมชน จาก “ทำงานเพื่อปากท้อง” เป็น “ทำงานเพื่อใช้หนี้” จนกระทั่ง ปี 2547 ที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน บ้านหนองมะค่า โดยการนำของ “ผู้ใหญ่เบี้ยก” อำนวย สุดกระแสร์ ได้เริ่มต้น การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลชุมชน สำรวจรายรับ-รายจ่าย และภาระหนี้สินของครัวเรือน เพื่อจัดทำ “แผนแม่บท ชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง” จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนั้น พบร่วม บ้านหนองมะค่า ประสบปัญหาอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ปัญหาความไม่รู้หนังสือของประชาชน ปัญหานညน惑ระบบ และปัญหาการใช้สารเคมีในภาคเกษตร จากการค้นพบปัญหา ได้นำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์หาสาเหตุและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มี ซึ่งแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ผ่านกิจกรรมสำคัญๆ อาทิ

1. “อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้” คือ ปัญหาแรกที่ต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนด้วยการจัดตั้งศูนย์การศึกษาก่อนโรงเรียน หรือ กศน.ประจำหมู่บ้านขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษา ยกระดับความรู้หนังสือเพื่อการประกอบอาชีพ ต่อมาศูนย์ กศน.บ้านหนองมะค่าได้รับรางวัลดีเด่นและได้รับการยก ระดับเป็นศูนย์การศึกษาก่อนระบบและการศึกษาตามอัตรากำลังของตัวแทน

2. “หนึ่น惑ระบบ” คือ หมุดที่ตึงชาวบ้านหนองมะค่าให้ย้ายอยู่ในวงจรของความยากจน ดอกเบี้ย จำนวนมหาศาลถึงออกจากชุมชนเข้าสู่เมืองนายทุนภายนอก กองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) ซึ่งเป็นกองทุนที่ได้รับจัดสรร

ตามนโยบายของรัฐบาลเมื่อปี 2544 จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหานี้อกรอบ โดยนำมาจัดสร้างเป็นเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้คนในชุมชนได้นำไปชำระหนี้อกรอบ แล้วผ่อนจ่ายกับกองทุน ดอกเบี้ยที่ได้รับมาจาก การปล่อยกู้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวหนองมะค่า

3. หนี้สินที่เกิดขึ้นในอดีตมาจากรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเพื่อใช้จัดทำปัจจัยการผลิต จึงได้จัดตั้งโครงการเพื่อช่วยเหลือและลดค่าใช้จ่ายขึ้น เช่น โครงการร้านค้าชุมชน กลุ่มผู้บริโภคสุกร ตลาดผักปลอดสารพิษ ๆ ฯ

4. ที่ผ่านมาปัญหาการใช้สารเคมีในการเกษตร ส่งผลเสียต่อสุขภาพเกษตรกร ดินและน้ำปนเปื้อนสารเคมี เพิ่มต้นทุนการผลิต และก่อให้เกิดหนี้สิน จึงได้มีการพัฒนาและส่งเสริมการปลูกสับปะรดโดยไม่ใช้สารเคมี ด้วยการนำ เอกอัคร์ความรู้เรื่องการไม่ใช้สารเคมีในการปลูกสับปะรดมาเผยแพร่และสาธิตให้ชาวบ้านได้ทดลองทำและนำไปใช้ผ่าน กิจกรรมต่างๆ เช่น

- สนับสนุนองค์ความรู้ โดยสร้างฐานเรียนรู้ด้านการเกษตร เพื่อสอนชาวบ้านให้ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ไว้ใช้ในครัวเรือน ให้ความรู้ พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์และจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการทำปุ๋ยน้ำ ชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อนำไปใช้ในการเกษตร

- ทดลองปฏิบัติ โดยจัดทำแปลงสาธิตเพื่อทดลองการปลูกสับปะรดโดยไม่ใช้สารเคมี เริ่มต้นจากพัฒนาองค์ความรู้ผ่านการทดลอง ซึ่งใช้เวลากว่า 4 ปี จากผลการทดลองในครั้งนั้น พบว่าการปลูกสับปะรดโดยใช้สารเคมี มีต้นทุน 4 บาทต่อต้น ใช้เวลาปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต 18 เดือน ให้ผลผลิต 3,500 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่การปลูกสับปะรดที่ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี มีต้นทุนเพียง 3 บาทต่อต้น ใช้เวลาปลูกถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต 14 เดือน ให้ผลผลิตสูงถึง 7,000 กิโลกรัมต่อไร่

นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมอาชีพภายในตัวชุมชนและผู้ที่สนใจได้ศึกษา ได้แก่ โครงการพืชรายวัน รายเดือน รายปี

โครงการพืชรายวัน รายเดือน รายปี ดำเนินโครงการโดย นางสาววันเพ็ญ ดอนทองแดง โครงการนี้เกิดจาก การเห็นความสำเร็จของโครงการวิจัย “สับปะรด ลดต้นทุน” ซึ่งเป็นการทดลองการปลูกสับปะรดโดยไม่ใช้สารเคมี จึงเกิดแนวคิดที่จะทำโครงการวิจัย “การปลูกพืชรายวัน รายเดือน รายปี” เพื่อทดลองทำการเกษตรผสมผสาน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีรายได้หมุนเวียน ทั้งรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี โดยมีการวางแผนการเก็บเกี่ยวแบบหมุนเวียน ซึ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้ทุกวัน จากการปลูกพืชที่เหมาะสมและคุ้มค่า รวมถึงความพยายามในการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ผลการดำเนินกิจกรรมตามแผนแม่บัญชีของชุมชนเพื่อการพัฒนาของบ้านหนองมะค่าประสบผลสำเร็จเป็นอย่างสูง นำมาซึ่งความอยู่ดีกินดีของชาวหนองมะค่า มีรายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น จากเพียง 50,000 – 80,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี เป็น 172,000 บาท ต่อครัวเรือนต่อปี ต่อมาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธ.ก.ส. ได้เข้ามาให้การสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. บ้านหนองมะค่า เพื่อให้บ้านหนองมะค่ามีโอกาสร่วมแบ่งปันความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน และเผยแพร่องค์ความรู้อันทรงคุณค่า สู่ชุมชนอื่นๆ

มีแผนมีทุน...มีชุมชนต้นแบบ

แผน คือ ปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาจากภายในของบ้านหนองมะค่า ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่เบี้ยก ที่กล่าวว่า “การจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำแผน หากเราจัดเก็บตามความเป็นจริง จะเป็นตัวชี้วัดที่ดี ที่ซึ่งให้เราเห็นจุดบกพร่อง ของตนเอง และสามารถหาแนวทางจัดการจุดบกพร่องนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ” ซึ่งจะเห็นได้จากการพัฒนาชุมชนบ้านหนองมะค่า เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลชุมชน วิเคราะห์สภาพปัจุบันเพื่อหาสาเหตุ และร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไข โดยอกมาในรูปของ “แผนแม่บัญชีเพื่อการพัฒนา บ้านหนองมะค่า” ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2547 โดยมีการทบทวนและปรับปรุงแผน ในช่วงเดือนธันวาคม – มีนาคม ของทุกปี เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองความต้องการของชุมชน

“ใช้ทุนชุมชน ในการพัฒนาตนเอง” บ้านหนองมะค่า เป็นอีกหนึ่งชุมชน ที่ดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยไม่รุกร้ำความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ ทุกกลุ่ม องค์กร ในชุมชนที่มีผลกำไร จะจัดสรรผลกำไร 15% เข้าสู่กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพราะหากมีร่วมความช่วยเหลือ ผลที่ได้รับอาจล่าช้าไม่ทันการและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

แต่ การทำงานให้สำเร็จนั้น ไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมดำเนินการในการพัฒนาบุคลากร และพัฒนาศูนย์เรียนรู้ โดยหน่วยงานที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนหน่องมหาค่าสู่ชุมชน ต้นแบบ ได้แก่ การศึกษาอกรอบและ การศึกษาตามอธิราชศัย (กศน.) พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ และ ร.ก.ส. โดยหน่วยงานเหล่านี้ได้เข้ามา ช่วยสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ จัดฐานสารวิตและฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพบุคลากร นำไปศึกษาดูงานยังพื้นที่อื่นๆ สนับสนุนข้อมูลการบริหารจัดการชุมชน การเงินและการธนาคาร รูปแบบการบริหารจัดการธนาคารชุมชน ฯลฯ

ทุกเรื่องราว ที่เกิดขึ้นในบ้านหนองมะค่า เกิดจากการค้นหาปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา กำหนดแนวทางการเยียวยาในเบื้องต้น และเรียนรู้ที่จะแก้ไขที่สาเหตุของปัญหา โดยการกำหนดเป็นแผนแม่บทชุมชน เพื่อการพัฒนา มีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างความ “พ้อย พอกิน” ให้เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดระยะเวลา 12 ปี ที่หนองมะค่าเดินตามเส้นทางที่ถูกกำหนดด้วยแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาองค์นั้น ได้ พิสูจน์ตนเองให้เป็นที่ยอมรับด้วยคำช瓦ญของชุมชนที่ว่า “แผนชุมชนขึ้นชือ เลืองลือศูนย์เรียนรู้ มุ่งสู่เกษตรพอเพียง หลักเลี้ยงสังสเพดิติค พิชิตความยากจน”

“แผนชุมชนขึ้นชื่อ” หมายถึง แผนแม่บัญชีที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง เป็นแผนที่มีชีวิตไม่ใช่แผนที่เป็นแค่กระดาษ สามารถขับเคลื่อนหมู่บ้านและชุมชน จนได้รับรางวัลจากการประกวดระดับเขต

“เลื่องลือศูนย์เรียนรู้” หมายถึง หมู่บ้านหนองมะค่าได้ก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ แบบธรรมชาติเมื่อปี 2550 โดยในระยะแรกมุ่งหวังให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนเท่านั้น เมื่อทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ร.ก.ส.) เข้ามาจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ฯ ระดับจังหวัด เพื่อจัดการฝึกอบรมเกษตรกรในโครงการพักชำระหนี้ ในปี 2552 จึงมีผู้ที่สนใจในเรื่องราวของบ้านหนองมะค่าเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากมาย

42 | คุณย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. ภาคตะวันตก

“มุ่งสู่เกษตรพอเพียง” หมายถึง การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดการใช้สารเคมีในการเกษตร การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากเกษตรเชิงเดี่ยว สู่การทำเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น

“หลักเลี้ยงสิ่งสภาพดิบ” หมายถึง การปรับปรุงยาเสพติด มีการออกตรวจหมู่บ้านโดยชุด ชرب. อาย่าง สมำเสมอ รวมไปถึงชุมชนร่วมกันวางแผน กติกา เพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด โดยในปัจจุบัน บ้านหนองมะค่า ไม่มีผู้ค้า - ผู้เสพ มีการแจ้งลงสีขาว ปลอดยาเสพติดทุกรั้วเรือน

“พิชิตความยากจน” หมายถึง การแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มีจุดเริ่มต้นจากการทำแผนแม่บทชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเอง เป็นแผนชีวิตแล้วทำให้ชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น จาก 50,000 - 80,000 บาท เป็น 172,000 บาทต่อปี ในขณะที่หนี้สินลดลง เมื่อเปรียบเทียบจากข้อมูล ปี 2547 ที่เริ่มมีการจัดทำแผนชุมชน พบร่วมทั้งหมู่บ้านมีหนี้สินมากกว่ารายได้ 12 ล้านบาท ขณะที่การสำรวจในปี 2555 พบรั้งหมู่บ้านมีหนี้สินมากกว่ารายได้เพียง 60,000 บาท

ภาคตะวันตก

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านหนองมะค่า

พิกัดที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ บ้านหนองมะค่า
พิกัด : N 12.352030 / E 99.828601

